

**SURDOTARJIMONLIK: O‘ZBEKISTONDA
SURDOTARJIMONLIKNING AHAMIYATI, MUAMMOLARI VA ISTIQBOLI**

Xushvaqtova Amina Anvar qizi

*1-bosqich talabasi, Tarjimonlik fakulteti,
O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti.*

Bozorova Vasila Ilhom qizi

*Ingliz tili amaliy tarjima kafedrası stajor- o‘qtuvchisi, , Ilmiy rahbar: Tarjimonlik
fakulteti, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti.*

Anotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda surdotarjimonlik sohasining bugungi holati, mavjud muammolari va istiqbollari yoritilgan. Malakali surdotarjimonlarga bo‘lgan ehtiyoj, bu sohadagi asosiy kamchiliklar va ularni bartaraf etish yo‘llari tahlil etilgan.

Kalit so‘zlar: Surdotarjimonlik, imo-ishora tili, eshitish nogironligi, kommunikatsiya, tarjima, ijtimoiy, integratsiya, texnologik rivojlanish.

Annotation: This article explores the current state, existing challenges, and future prospects of sign language interpretation in Uzbekistan. The growing demand for skilled interpreters, key deficiencies in the field, and potential strategies for development are analyzed in detail.

Key words: Sign language interpreting, sign language, hearing impairment / hearing disability, communication, translation, integration, technological development, social.

KIRISH

Surdotarjimonlik — eshitishida cheklov bo‘lgan shaxslar bilan eshitishida muammo bo‘lmagan insonlar o‘rtasida aloqa o‘rnatish imkonini beruvchi murakkab, lekin nihoyatda muhim soha hisoblanadi. Bu nafaqat tarjima faoliyati, balki ijtimoiy inklyuziya, tenglik va inson huquqlari bilan bevosita bog‘liqdir.

Zamonaviy jamiyatda axborotga teng kirish imkoniyati barcha fuqarolarning asosiy huquqlaridan biri bo‘lib, surdotarjimonlik bu huquqni amalga oshirish vositasi sifatida ko‘riladi. Surdotarjimonlikning zamonaviy tushunchasi Bugungi kunda surdotarjimonlik faqat imo-ishora tarjimasi bilan cheklanmaydi. U multimodal kommunikatsiyani qamrab oluvchi kompleks tizimga aylanib bormoqda. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi natijasida onlayn platformalarda video tarjimalar, sun‘iy intellekt asosidagi dasturlar va avtomatlashtirilgan transkripsiyalar ham surdotarjimonlik faoliyatining yangi yo‘nalishlariga aylanyapti. O‘zbekistonda bu yo‘nalish endi o‘z qanotlarini yozmoqda. Ammo har bir imo, har bir harakat ortida inson sha’ni, inson huquqi, inson orzusi turibdi. Surdotarjimonlik – bu tenglik, erkinlik, insonparvarlik ramzi.

O‘zbekistonda surdotarjimonlik rivojlanishi:

Ehtiyoj ortib bormoqda

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

O'zbekistonda eshitish va nutq imkoniyati cheklangan shaxslar soni kam emas, va ular ham jamiyatda to'laonli hayot kechirishga haqlidir. Shu sababli surdotarjimonlarga bo'lgan ehtiyoj yildan-yilga ortmoqda.

Daulat darajasida e'tibor kuchaymoqda

So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini ta'minlashga alohida e'tibor qaratmoqda. Televizion ko'rsatuvlarda, rasmiy tadbirlarda imo-ishora tarjimonlari ko'rinish berayapti — bu muhim bosqich.

Ta'lim va kadrlar yetishmovchiligi

Afsuski, surdotarjimonlar yetarli emas. Bu soha uchun maxsus malakali kadrlar tayyorlaydigan o'quv kurslari va yo'nalishlar hali ham kam. Shuningdek, imo-ishora tilining o'zi ham rasmiy fan sifatida keng o'rganilmayapti.

Texnologik imkoniyatlar

Dunyo bo'yicha ko'plab texnologik yechimlar ishlab chiqilmoqda — masalan, imo-ishora tarjima qiluvchi ilovalar, sun'iy intellekt asosidagi vositalar. O'zbekistonda ham bu yo'nalishda ish olib borish zarur.

Ijtimoiy integratsiya

Surdotarjimonlik — bu nafaqat tarjima, balki ijtimoiy tenglikka xizmat qiladigan vosita. Eshitish nogironligi bo'lgan insonlar jamiyatda o'z fikrini erkin ifoda etishi, ta'lim, sog'liqni saqlash, xizmatlardan foydalanishi uchun surdotarjimonlik muhim ko'priq hisoblanadi.

Xalqaro tajriba: o'rnak bo'lishi mumkin bo'lgan amaliyotlar

AQSh: ADA (Americans with Disabilities Act) qonuni doirasida har bir davlat idorasi va sog'liqni saqlash muassasasida surdotarjimonlar mavjud bo'lishi shart.

Yaponiya: Televizion dasturlarda avtomatik ravishda IMO-ISHORA tarjimonlari ekranning burchagida chiqadi.

Germaniya: Ta'lim muassasalarida eshitishda cheklov bo'lgan o'quvchilarga individual tarjimon biriktiriladi.

Bu tajribalar O'zbekistonda ham inklyuziv tizimlarni yaratishda asos bo'lishi mumkin.

Muammolar tahlili: tizimli yondashuv zarurati

Surdotarjimonlik tizimida mavjud bo'lgan muammolarni bartaraf etish uchun faqatgina kadrlar tayyorlash emas, balki quyidagilarni ham inobatga olish zarur:

Normativ-huquqiy asoslarning takomillashuvi

Davlat grantlari asosida surdotarjimonlik kurslari tashkil etish Raqamli tarjima vositalarini ishlab chiqish va mahallilashtirish

Imo-ishora tilining lingvistik strukturasi bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borish

Psixologik jihatlari

Surdotarjimonlik nafaqat til vositasi, balki madaniy va emotsional kontekstni yetkazish vositasidir. Tarjimonlar kommunikatsiya jarayonida vositachi emas, balki madaniyatlararo ko'priq vazifasini bajaradi. Shuning uchun ularning etika kodeksi, masalan, maxfiylikni saqlash, betaraflik va sezgirlik tamoyillariga asoslanishi kerak.

Innovatsion yondashuvlar

Avtomatik imo-ishora tarjimonlari (glove sensor technology): Bunday texnologiyalar imoharakatlarni yozma yoki ovozli nutqqa aylantira oladi.

Virtual surdotarjimon avatarlar: Web platformalarda real vaqtda ishlaydigan sun'iy intellektli imo-ishora tarjimonlari.

Rivojlanish istiqbollari

Yaqin kelajakda surdotarjimonlikni rivojlantirish quyidagilar orqali amalga oshirilishi mumkin:

Yangi texnologiyalar joriy etilishi (sun'iy intellekt asosidagi tarjima vositalari); Chet el tajribasidan foydalanish;

Standartlashtirilgan imo-ishora tilining yaratilishi;

Maxsus o'quv markazlari va sertifikat dasturlarining kengaytirilishi;

Ijtimoiy targ'ibot va ommaviy axborot vositalari orqali sohani ommalashtirish.

Tavsiya va takliflar

1. Surdotarjimonlikni alohida ta'lim yo'nalishi sifatida oliy o'quv yurtlarida joriy etish

2. Har yillik "Surdotarjimonlar forumi" tashkil etish orqali mutaxassislar o'rtasida tajriba almashinuvi

3. Yurtimizda mavjud ibratli surdotarjimonlarning faoliyatini yorituvchi ommaviy media kampaniyalar

4. Har bir davlat muassasasida kamida bitta surdotarjimon shtat birligini kiritish

Metodologiya

Ushbu maqola tayyorlanishida sifatli tahliliy usullar asosida axborotlar tahlil qilindi.

Maxsus adabiyotlar, huquqiy manbalar, soha mutaxassislari fikrlari va mavjud statistic ma'lumotlarga tayanildi.

Natija va muhokama

Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, O'zbekistonda surdotarjimonlik rivojlanish bosqichida. Ammo mavjud muammolarni bartaraf etish uchun tizimli yondashuv, davlat va jamiyat hamkorligi, shuningdek, zamonaviy texnologiyalarni jalb etish muhimdir.

Xulosa

Surdotarjimonlik sohasini rivojlantirish nafaqat nogironligi bor shaxslar uchun imkoniyat yaratish, balki butun jamiyatda insoniylik, hamjihatlik va tenglik qadriyatlarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu sohada har bir islohot — insoniy hayotni yengillashtirish sari qo'yilgan qadamdir. Surdotarjimonlik eshitishda muammoga ega insonlarning jamiyatga to'liq integratsiyasini ta'minlaydigan muhim vositadir. Uni rivojlantirish orqali nafaqat kommunikatsiya, balki inson huquqlari va teng imkoniyatlar tamoyillari ham mustahkamlanadi. Bu soha jamiyat uchun nihoyatda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdurahmonov A., “Tarjimashunoslik asoslari”,
2. Toshkent, 2020; United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, 2006;
3. World Federation of the Deaf – www.wfdeaf.org;
4. O‘zbekiston Respublikasi Mehnat Kodeksi, 2022 yilgi tahrir;
5. www.norma.uz;
6. www.lex.uz;
7. www.edu.uz;
8. www.unesco.org – Inclusive Education materials

